

Svenska kyrkan som evangeliskt lutherskt trossamfund

Anförande på utbildningsdag II den 14 mars 2026, S:ta Anna kyrka, Helsingborg

Bakgrund:

Anförande på utbildningsdag II med nya kyrkofullmäktige, kyrkoråd och församlingsråden den 14 mars 2026 på Sankta Anna i Helsingborg. Anförandet hör nära samman med anförandet på utbildningsdag I den 28 februari, med rubriken Att styra en stor organisation. (Utbildningsdagarnas anföranden återfinns på externa webben, Svenska kyrkan Helsingborg, under Kyrkoherdens ord, Artiklar.

Inledning

Uppgiften som jag har fått är att på 30 minuter berätta om Svenska kyrkan, inte som organisation utan som evangeliskt lutherskt trossamfund. Tidsramen gör att det blir kortfattat och intensivt men ändå med korn som bland annat kanske kan bidra till den alltid lika aktuella reflektionen över kyrkans förhållande till politik, och i en riktning som överensstämmer med de fem fokusområden som är fastlagda i 2025 års församlingsinstruktion.

När vi talar om Svenska kyrkan brukar vi nämna år 2 000 eftersom Svenska kyrkan och staten då valde att gå skilda vägar. Detta är i mångt och mycket ett avgörande årtal.

Men 1996 är också ett år att lägga på minnet – för från och med det året blev människor inte längre medlemmar genom födseln, om någon av föräldrarna var medlem, utan som huvudalternativ, genom dopet.

Ett tredje avgörande beslut för Svenska kyrkans identitet är beslutet 1958 att viga kvinnor till präster. Utan detta beslut hade vi förlorat svenska folket .

Tre viktiga årtal som ger oss ramar för Svenska kyrkans identitet: Ett jämställt ämbete, en kyrka på dopets grund och en kyrka på samma villkor som andra religiösa organisationer – även om det finns en särlagstiftning om just Svenska kyrkan.

Ett fjärde viktigt årtal som än mer specifikt besvarar frågeställningen vad det innebär att Svenska kyrkan är ett evangeliskt lutherskt trossamfund, är årtalet 1593.

För det var 1593 vid Uppsala möte som Svenska kyrkan, som det heter "framträdde som evangelisk-luthersk bekännelsekyrka".

Mötet

- bekräftade då den reformatoriska utveckling som skett under 1500-talet i Sverige,
- innebar att kyrkan konsoliderade sig för att inte rekatoliceras och
- dokumenterade kyrkans kontinuitet med Bibeln, profeterna och apostlarna.

Detta gjorde mötet i Uppsala genom att slå fast att det är fyra bekännelser som Svenska kyrkan vilar på, som just bekännelsekyrka. Tre av dem är de gammalkyrkliga bekännelserna, eller som de också kallas ekumeniska bekännelserna eftersom de blev antagna innan kyrkan delades i väst och öst.

Dessa tre är den apostoliska bekännelsen med tron på skaparen, befriaren och livgivaren, som vi använder vid våra gudstjänster, den niceanska bekännelsen (från år 325 och 381) som fördjupar kristologin och används vid högtidliga gudstjänster, som diakon- och prästvigningar. Den tredje är den athanianska trosbekännelsen som vid samma tid ungefär år 350, fast i Alexandria, utvecklar olika dimensioner i treenighetsläran.

Vilken är då 1593 enligt Uppsala möte den fjärde bekännelsen, den som ska besvara frågan vad det innebär att Svenska kyrkan är ett evangeliskt lutherskt trossamfund?

Som väg in till det vill jag ställa en fråga till var och en av er, en fråga att fundera över, och kanske på ett papper teckna ned ett kort svar på, eller bikupa med den närmast dig. Här har ni en minut med frågan: Varför, helt kort, predikas och delas sakramenten i Svenska kyrkan?

(paus)

Visst var det en svår fråga att svara koncentrerat på – men så är det inte för den fjärde bekännelsen som tillsammans med de tre gammalkyrkliga eller ekumeniska bekännelserna utgör grunden för Svenska kyrkan, som bekännelsekyrka.

Den bekännelse det handlar om är den Augsburgska bekännelsen, Confessio Augustana som trots sina litet kontroversiella ställningstaganden, antogs på riksdagen i Augsburg 1530, (av på plats kejsar Karl V och Johann Eck, på den katolska sidan, och på andra sidan de lutherska teologerna Philipp Melancton, som skrev bekännelsen, och Justus Jonas, Johannes Bugenhagen och Georg Spalatin, samt de lutherska furstarna Filip von Hessen, Georg von Brandenburg, Ernst och Frans von Lüneburg, Wolfgang von Anhalt-Köthen, och representanter från Nürnberg och Reutlingen.)

Det var denna bekännelse från 1530, den Augsburgska bekännelsen som Uppsala möte 1593 förutom de tre ovan nämnda antog på initiativ av hertig Karl, sedermera Karl IX, (tillsammans med Nicolaus Olai Bothniensis, Abraham Angermannus, Riksrådet, det vill säga medlemmar ur den svenska adeln och 300 präster.)

Confessio Augustana, som är dess latinska namn, är en försvarsskrift med en delvis försiktig ton. Den har två delar, den första med 21 artiklar är uttryckligen en sammanfattning av den evangelisk lutherska läran, med anspråket att den inte innehåller något som står i strid med Bibeln, den allmänliga kyrkan eller den romerska kyrkan. Det är dessa 21 artiklar som är mest intressanta för att förstå hur man då 1593 när Svenska kyrkan blev en evangelisk luthersk bekännelsekyrka, beskrev sig själv, sin tro och lära.

Vi ska inte gå genom samtliga artiklar – bara så långt vi behöver för att besvara frågan varför det predikas och delas ut sakrament. Jag säger hellre dela ut än förvalta sakrament – bland annat för att den ursprungliga texten som var på latin använde verbet administrare som snarare betyder *dela ut* än som det sägs i den europeiska kyrkobyråkratin *förvalta*. Och visst är det en skillnad!

Den första artikeln i Augsburgska bekännelsen heter Om Gud, och där står det bland annat att det finns ett enda gudomligt väsende, som både kallas och är Gud, evig, osynlig, odelbar, av omätlig makt, vishet och godhet, skaparen och uppehållaren av allting, både synligt och osynligt. Likväl finnas tre personer med samma väsende och samma makt, som av evighet äro till jämte varandra, Fadern, Sonen och den helige Ande. Slut citat.

Det är inte förvånande att den fjärde av våra bekännelser, alltså den Augsburgska, som första artikel talar om Gud och därmed anknyter till den apostoliska bekännelsen och det beslut om kristologin – alltså personerna, som togs på kyrkomötet i Nicea och som uttrycks i den niceanska bekännelsen. Förvånande är

däremot, kanske, att den andra artikeln handlar om Arvsynden och därmed utgör en stark kontrast mot den första artikeln.

Om Gud alltså enligt första artikeln är evig, osynlig, odelbar, av omätlig makt, vishet och godhet, skaparen och uppehållaren av allting, så föds enligt artikel II alla människor med synd, det vill säga utan fruktan för Gud, utan förtröstan på Gud samt med ond begärelse, och att denna sjukdom eller arvsynd verkligen är synd, som medför fördömelse och bringar evig död även nu, åt dem, som icke födas på nytt genom dopet och den helige Ande. Slut citat.

Redan den tredje artikeln tar emellertid bort udden av den tuffa andra artikeln – då den tredje artikeln med rubriken Om Guds Son först anknyter till det som uttrycks i den niceanska bekännelsens ord om Kristi preexistens och om Kristi två naturer, den gudomliga och mänskliga naturen, för att sedan beskriva vad Jesus Kristus gjort för denna i synd fångna människa.

Så här står det: Ordet, det vill säga Guds son...född av jungfru Maria, verkligen pinad, korsfäst, död och begravet, för att han skulle försona Fadern med oss och vara ett offer icke allenast för arvskulden, utan även för alla människornas verksynder. Slut citat.

Mönsterföljden träder nu sakta fram och bekräftas i den fjärde artikeln. Mönsterföljden är ju först något om Gud, sedan något om människan, sedan Gud igen (alltså i artikel tre om Guds son) och sedan, ja därefter borde det då bli om människan, och det blir det. För den fjärde artikeln anger och besvarar den fråga som artikeln Om Guds Son leder till, nämligen: Hur får då människan del av Kristi försoning?

Artikel IV: Människorna kan inte rättfärdigas inför Gud genom egna krafter, egen förtjänst eller egna gärningar, utan...rättfärdiggöras utan att man gjort något själv, för Kristi skull genom tron, när de tro, att de upptagas i nåden och att synderna förlätas för Kristi skull, vilken genom sin död åstadkommit gottgörelse för våra synder. Denna tro tillräknar Gud som rättfärdighet inför sig. Slut på litet parafraaserat citat.

Nu kan ni kika på er minnesnotering eller aktualisera hur ni tänkte kring frågan vi har farit en bit in i ett 1500-tals dokument för att få svar på, nämligen frågan, varför predikas och delas sakramenten ut i Svenska kyrkan?

Så här står det i den femte artikeln i Confessio Augustana:

För att människorna ska få denna rättfärdiggjorda tro som räddar oss från effekterna av den synd vi står i som människor och de synder vi utför, de så kallade verksynderna, så har evangelieförkunnelsens och sakramentsförvaltningens ämbete inrättats. För genom Ordet och sakramenten såsom genom medel skänks den helige Ande, som hos dem, som hör evangelium, frambringar tron, var och när det behagar Gud. Det vill säga, att det inte är för vår förtjänsts skull, utan för Kristi skull som Gud rättfärdiggör dem, som tro, att de för Kristi skull upptagas i nåden. Slut citat.

Efter denna genomgång skulle jag kunna sätta punkt och konstatera att Svenska kyrkan är ett samfund:

- * som är i samklang med Bibeln, dess profeter och apostlar,
- * har en tydlig lära om Gud, alltså en teo-logi,
- * en ekumenisk kristologi om Kristi preexistens, natur och försoningsverk,
- * en tydlig och kompromisslös antropologi, alltså lära om människan, och
- * en lösning på hur människan kan komma ut ur sitt medfödda ursprungliga läge, som medför fördömelse och evig död, nämligen genom att tro på Kristi försoningsverk.

Varför kan jag nu efter denna genomgång inte bara sätta punkt, slå mig till ro och gå och sätta mig i ett hörn.

Svaret är att det tar emot – för några saker bevisar att bilden är ofullständig, och det är historien och det är våra egna liv, och det är församlingarna som bildar Svenska kyrkan Helsingborg, som bevisar det. Något fattas, en pusselbit saknas.

Uppgiften som jag har fått är att på 30 minuter berätta om Svenska kyrkan, inte som organisation utan som evangeliskt lutherskt trossamfund.

Tidsramen gör att jag endast framhäver det väsentligaste i följande ordanalys, som kommer att hjälpa oss att finna pusselbiten så att bilden blir hel.

Ordsammanställningen Svenska kyrkan som evangeliskt lutherskt trossamfund, består av fem viktiga ord som jag alltså nu borrar litet i, ett i taget, för att komma fram till den där pusselbiten som jag menar ibland fattas oss:

Svenska – betyder att den är i Sverige från början och nära sammankopplad med staten, endast tillåter det svenska språket och därmed, liksom på ett flertal andra sätt, befrämjar nationalstaten.

Kyrkan. I början på 1500-talet kallades den ibland Svenska församlingen – men begreppet kyrka tog tyvärr fort överhanden och i vår tid har det nästan blivit likalydande med stiftsnivå och något övergripande. Ungefär som stat i förhållande till kommun.

Ordet kyrka kommer från det grekiska ordet kyriakon och betyder det som tillhör Herren. På svenska valde man sedan reformationen att parallellt använda ordet församling som är en översättning av det grekiska ordet ekklesia som innebär att samlas. På latin låter ekklesia likadant med skillnaden att det stavas med två c istället för med två k, alltså ecclesia.

Evangelisk visar att tron är en tro på evangeliet om Jesus Kristus. Alltså "glädjens budskap" att Jesus från Nasaret, som är Guds son, älskar människor till Gud. Att Jesus Kristus försonar världen, och att vi befrias ur rädsla, och den självupptagenhet som förminskar vår identitet och meningen med vårt liv, utgången, vårt eviga väl och "öde". Evangeliet är att Jesus Kristus har levt, dött och uppstått – fått liv igen, och nu är närvarande i världen, i vårt vardagslivs bestyr och på ett alldeles speciellt sätt i gudstjänstens gemenskap och i sakramenten, dop och nattvard.

Luthersk visar att tron har med reformationen, med reformatorn Martin Luther att göra. Den reformatoriska upptäckten, som den ofta kallas, är Luthers upptäckt att enligt Bibelns allra mest centrala texter och den egna hårt prövade erfarenheten i sökandet efter Guds nåd och barmhärtighet, är tron en gåva som människan tar emot i tro. Inget annat är tron, varken ett resultat av vår godhet, välvilja, uppoffring eller av slumpen. Denna princip benämns materialprincipen och sammanfattas med de klassiska orden: *Rättfärdiggörelse genom tron allena*.

(Som en hjälp att upprätthålla att tron är en gåva som bara kan tas emot utvecklades under reformationen en skyddsprincip, den så kallade *formalprincipen*. Den är till för att skydda tron från att formas av och byggas ut med både det ena och andra, och av alla möjliga traditioner och "insikter" som rör sig i tiden, och bland vissa människors, oftast för de privilegierades särintressen. Formalprincipen är kort och gott: Skriften (Bibeln) allena, Sola Scriptura.

Denna princip har med tiden fått en förskjuten betydelse eftersom den när den formulerades var ett värn mot muntliga traditioner och läroämbete – men nuförtiden används också för att lyfta fram uppenbarelsen i Kristus omvittnad i Bibeln, som överlägsen och unik i förhållande till andra religioner. Ett förhållningssätt som inte fanns på kartan på 1500-talet eftersom kartan inte var "mångreligiös".

Trossamfund – ja det är ett modernt uttryck, från år 2 000 då vi gick från att vara en statskyrka till att bli ett trossamfund, med en folkkyrkokaraktär som alltmer fått stå på egna ben.

Avslutningsvis

Anledningen till att det inte är så lätt att sätta punkt är att de första fem artiklarna i Augsburgska bekännelsen, liksom den reformatoriska materialprincipen om rättfärdiggörelse av tro allena, ger skenet av att vi är en gemenskap som bara ser vårt kristna liv utifrån relationen mellan oss som individer och Gud själv. Kort sagt, om Gud tillräknar oss den rättfärdighet som Kristus har vunnit åt oss på korset, så är allt klart.

Till principen om rättfärdiggörelse – eller som ett klagörande av hela dess bredd från något punktuellt som en frikännande dom till en process av omgestaltning – måste vi för att inte isolera individen i en jag-du-relation till Gud också nämna helgelsen, som alltmer i luthersk ortodoxi på 1600-talet bildade ett sammanhållet par med rättfärdiggörelse av tro allena. Man sade *justificatio et sanctificatio*, rättfärdiggörelse och helgelse, och avsåg de människoliv som inte bara är rättfärdiggjorda inför Gud utan som genom den renoverade relationen med Gud helgas för att leva rättfärdigt inför människor.

Att Svenska kyrkan är ett evangeliskt lutherskt trossamfund innebär därför som det också står i den tredje artikeln i den Augsburgska bekännelsen, Om Guds Son, att Jesus Kristus regerar i evighet, och råder över alla skapade varelser, och helgar

dem som tror på honom, i det att han sänder den helige ande i deras hjärtan. Slut citat.

Vi upptäcker alltså att i artikeln om Jesus Kristus står det både om hans försoningsverk och hans helgelseverk. Det är därför helt följdriktigt att artikel VI som kommer efter den femte artikeln Om predikoämbetet heter Om den nya lydningen, och inleds med följande vackra ord: denna tro bör frambringa goda frukter och...vi bör göra goda, av Gud befallda gärningar, därför att så är Guds vilja, icke för att vi skola tro, att vi genom dessa gärningar förtjäna rättfärdiggörelse inför Gud. Ty syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelse mottages genom tron. Slut på litet parafraaserat citat.

Nu kan ju vän av ordning ställa sig frågan varför kyrkoherden mer än vanligtvis präster i Svenska kyrkan brukar vara, är så fixerad vid materialprincipen, alltså att människor blir rättfärdiggjorda av tro allena, som är väl förankrad i Paulus brev till Romarna, både i kapitel 3 och kapitel 4. Och varför kyrkoherden lyfter fram den reformatoriska formalprincipen, alltså att bara Bibeln ska vara källa för vår tro.

Jo svaret är för att helgelsen, sanctificatio, eller om man så vill det fortsatta rättfärdiggörandet inför människor genom den heliga Anden har kommit i skymundan i reformatoriska kyrkor, och därför också i Svenska kyrkan. Skymundan, eller i en komplicerad ambivalens som medfört att vi har svårt med etik och moral, eftersom vi har lärt oss att värja oss mot sådant vi kallar moralism, och vi har gett den så varierande namn som präktighet, sekterism, ideologi, instängdhet, aktivism, politik och också småborgerlighet.

Varför blev det så här. Jo det beror på Luther, och kyrkomän också i Sverige. Luther beror det på eftersom han översatte hela Nya testamentet och därmed Romarbrevet från grekiska till tyska, och i samband med det lade till ordet "allena", när det i Romarbrevet 3:28, Efesierbrevet 2:8-9 och Galaterbrevet 2:16 talas om rättfärdighet genom tro.

Sedan gjorde han teologi av detta och den reformatoriska materialprincipen att endast genom tron blir människan frälst var på plats. Detta förlopp skedde självklart i den andra ordningen, alltså på så vis att Luthers teologiska övertygelse om att det bara, alltså allena, var tron som gjorde människan rättfärdig, ledde honom till att lägga in det ordet när han översatte Bibeln till den tyska översättning som sedan också har påverkat andra reformatoriska översättningar och på ett generellt plan uppfattningen vad det står i Bibeln. Greppet stärktes ju direkt av motiveringen att det står i Bibeln. På samma sätt lade Luther i sin

översättning på något ställe där det står om rättfärdigheten till att det handlar om en rättfärdighet inför Gud. Så står det emellertid inte heller i grundtexten. Där står det bara rättfärdighet och inget mer.

Därmed har vi alltså lyft fram en dimension, helgelsen, att det kristna livet är en gudomliggörelse (theosis), att vi genom nåd, bön och mottagande av sakramentens gåvor förenas med Gud och blir alltmer lika Gud.

Gudomliggörelsen så som här beskriven är en grundövertygelse i ortodoxa kyrkor.

Gudomliggörelsen som innebär att vi blir som det faktiskt står i Confessio Augustana: nämligenledda, tröstade och levandegjorda (vivificatio) och försvarade mot syndens makt (Art. V) och att vi frambringar goda frukter därför att så är Guds vilja. (Art VI).

Ps 1: Det kan vara stimulerande att se hur den del av rättfärdiggörelsen som vi kan kalla helgelsen bidrar till kyrkans förståelse av sitt ansvar för Guds värld.